

order to influence the regions of Ukraine that have common borders with above-mentioned states. So the author makes a conclusion that nowadays it is really necessary for the authorities of Ukraine to pay attention to such issues as soft power because it may lead to the same problems that Ukraine had in 2014 with the Crimea.

Key words: *separatism, external factors, Russia, Hungary, Romania, ethnoseparatism conflict.*

УДК 327.5 (045)

Є.В. Рябінін, І.С. Кульчіковський

ОСНОВНІ ЗАГРОЗИ РЕГІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ ЦЕНТРАЛЬНОАЗІЙСЬКОГО РЕГІОНУ

У статті аналізуються нові загрози та виклики XXI століття (регіональні і локальні конфлікти, міжнародний тероризм, наркоторгівля, сепаратизм, територіальні суперечки, проблема водопостачання та ін.) в Центральномозійському регіоні, що вимагають ефективної стратегії регіональної безпеки від держав Центральної Азії.

Розглядаються головні механізми забезпечення регіональної безпеки в Центральномозійському регіоні в рамках діяльності таких інститутів, як ОДКБ, ШОС і СНД. Підкреслюється необхідність організованої, довірчої і згуртованої діяльності держав-членів ОДКБ, ШОС і СНД з метою ефективного вирішення проблем, які розхитують основи безпеки і стабільності в Центральномозійському регіоні.

Ключові слова: *регіональна безпека, безпека, Центральномозійський регіон, виклик, проблема, ОДКБ, ШОС, СНД.*

XXI століття демонструє стійку тенденцію щодо розширення спектра проблем, які мають негативний вплив на стан міжнародної безпеки. Більшість з них носить транснаціональний характер. Зрозуміло, що поодиноці жодна з держав, яке б високе місце вона не займала у світовій ієрархії, не в змозі ізолювати себе від породжуваних ними загроз. Тому, на теперішньому етапі розвитку міжнародної системи, коли взаємозалежність держав зросла як ніколи, необхідно об'єднання зусиль для нейтралізації таких загроз, оскільки лише спільна робота може гарантувати успіх у цій справі.

Сьогодні з'явилися принципово нові загрози і виклики, які були відомі і раніше, проте набули глобального характеру, такі, як тероризм і сепаратизм, національний, релігійний та інші форми екстремізму, наркоторгівля і організована злочинність, незаконний обіг зброї, регіональні конфлікти, екологічні катастрофи, неконтрольована міграція та епідемії. Всі ці проблеми існували і раніше, але в епоху глобалізації, коли світ став набагато більш взаємозалежним, вони стали швидко набувати універсальний характер. Одночасно вони значно більшою мірою зачіпають повсякденне життя мільярдів людей. Варто відзначити, що ці загрози і виклики залишаються актуальними і в повній мірі відносяться до Центральномозійського регіону і прилеглим до нього районам, де проблеми забезпечення безпеки в даний час набувають особливої актуальності. Не випадково вони стають предметом дискусій, в ході яких робляться спроби визначити роль, місце і можливості діючих на цьому просторі міжнародних структур у справі підтримання тут стабільності. Цим й обумовлюється актуальність статті.

Метою статті є виявлення основних загроз безпеці центральноазійського регіону та аналіз механізми їх запобігання та вирішення.

У цьому контексті ефективними міжнародно – правовими інструментами підтримки миру і безпеки вважаються регіональні механізми та міждержавна інституційна освіта. Роль і можливості таких інститутів обумовлені, головним чином, їх внутрішньою структурованістю, наявністю встановлених засобів і механізмів вирішення міждержавних і внутрішньодержавних проблем і конфліктів. У результаті розпаду СРСР і краху біполярної системи міжнародних відносин, перестала існувати одна з найбільших систем оборони і безпеки. Виник «вакуум безпеки» – стан, коли колишня система безпеки зникла або перестала відповідати сучасним реаліям, а нова ще не створена. Потрібно було негайно створити нові інституційно-правові основи безпеки в ЦА. Перед державами регіону виникли такі завдання: зберегти і пристосувати до нових реалій деякі з елементів колишньої системи і закласти основи якісно нової системи безпеки в регіоні. Таким чином, інституціоналізація безпеки, тобто міжнародно-правове та організаційне закріплення міждержавних відносин у галузі безпеки, розвивалося в двох взаємозалежних і взаємодоповнюючих вимірах: на пострадянському просторі і на регіональному рівні – в рамках ЦА [1].

Створення Співдружності Незалежних Держав стало початком ери суверенних держав. До початку функціонування інших регіональних міждержавних об'єднань (середина 1990-х рр.), таких як «Центральноазійський союз» (ЦАС), Програма НАТО «Партнерство заради миру» (ПЗМ НАТО), «Шанхайська п'ятірка» тощо, співдружність залишилась єдиною регіональною «парасолькою безпеки» для держав ЦА. З точки зору збереження стабільності і безпеки значення СНД незаперечно. Співдружність забезпечувала взаємне визнання держав-членів і сприяла закріпленню їх міжнародно-правового статусу в якості держав наступників СРСР на світовій арені. Воно відіграло позитивну роль у становленні міжнародно – правової основи не тільки для пострадянської, а й для регіональної системи безпеки в ЦА [3, с. 9].

Таким чином, Співдружність забезпечила спадкоємність в питаннях безпеки і оборони; не допустила виникнення критичної ситуації після розпаду СРСР, розвиток подій за «югославським варіантом»; визначила долю ядерного потенціалу колишнього СРСР: заклало основи міжнародно-правового оформлення колишніх адміністративних кордонів колишніх союзних республік та ін. Важливою передумовою виникнення колективних утворень виступають об'єктивні потреби держав регіону у забезпеченні взаємної безпеки. З одного боку, в створенні цих інститутів проявляється певна стабільність і прогресивний розвиток міждержавних відносин у регіоні; з іншого – це необхідний і єдино правильний крок для захисту від існуючих загроз і викликів безпеки, обумовлених впливом процесу глобалізації на стан сучасного світу.

Перед країнами ЦА на порядку денному зберігаються такі загальні джерела напруженості як міжнародний тероризм, екстремізм у всіх його формах, незаконний обіг наркотиків і контрабанда зброї, транснаціональна організована злочинність, нелегальна міграція і сепаратизм. Під впливом зовнішніх факторів, також зберігають свою реальність загрози виникнення і розростання конфліктних ситуацій в регіоні. Певним чином на стабільність ситуації в регіоні впливають і внутрішні чинники, до числа яких можна віднести соціально – економічне відставання країн, що входять до нього, збереження кризових тенденцій в економічному розвитку держав, міжетнічні суперечності, існуючі в регіоні екологічні та ряд інших проблем соціального та міждержавного характеру. Більш того, реанімація в ЦА так званої «Великої гри», неодмінною умовою якої є боротьба за доступ до ресурсного потенціалу, наявного в значних обсягах в країнах регіону, потрапляння останніх на передову лінію оголошеної світовою спільнотою війни проти міжнародного тероризму призвело до того, що

Центральноазійський регіон набуває все більшого значення в формуванні структури міжнародних відносин. Стратегічна важливість ЦА обумовлює зацікавленість всіх геополітичних гравців і світової спільноти в довгостроковій мирній обстановці на її території [4].

Якщо говорити про основні проблеми, які є основними загрозами для дестабілізації регіону, можна їх розділити на декілька груп.

До першої групи належать проблеми тероризму, релігійного та політичного екстремізму, наркобізнесу. Варто відзначити, що діяльність терористичних, сепаратистських і екстремістських організацій в кожній країні Центральноазійського регіону має свої особливості. До найбільших з діючих у регіоні терористичних організацій, що представляють потенційну загрозу безпеці центральноазійських республік, можна віднести наступні: «Хізб ут-Тахрір», або Партія ісламського визволення, діюча практично на всій території Центральної Азії, метою якої є утворення на місці центральноазійських держав ісламського халіфату; Ісламський рух Східного Туркестану (ІРСТ), метою якого є створення на території Синьцзян-Уйгурського автономного району Китаю, а також прилеглих до нього районів Казахстану і Киргизстану незалежної держави Уйгурістан або Східний Туркестан. Крім того, в регіоні діють і більш дрібні сепаратистські та екстремістські організації, такі як Центр ісламського розвитку (на півдні Киргизстану); «Акроміди» – релігійна ісламська течія Узбекистану (діє у Ферганській долині). Казахстан включений в сферу діяльності міжнародних терористичних організацій в основному ісламського толку. При цьому він розглядається ними не стільки як зона для вчинення можливих терактів, а скоріше як свого роду база для здійснення конспіративної роботи з підготовки підричних дій щодо сусідніх з республікою держав, в першу чергу Узбекистану. «Ісламський рух Узбекистану» (ІРУ), одна з найбільших терористичних угруповань, які становлять небезпеку для всього Центральноазійського регіону. Метою створення цієї організації було прагнення до відокремлення Ферганської долини від Узбекистану, Киргизії і Таджикистану і утворення на її території окремої ісламістської держави. Ферганська долина – густонаселений район з високим рівнем безробіття, що робить її територією зручною для діяльності радикальних організацій і вербування нових adeptів. І якщо раніше бойовики хотіли створити державу на території Ферганської долини, то тепер їх плани є ще більш амбіційними: вони планують зробити її частиною ісламського халіфату, що включає весь Близький Схід і Кавказ.

У серпні 2015 р. «Ісламський рух Узбекистану» приєднався до «Ісламської держави». Ця організація знаходить все більший вплив у регіоні і до неї постійно приєднуються більш дрібні формування з центральноазійських країн. Загроза настільки сильна, що 1 жовтня 2015 р. прикордонні війська Таджикистану на кордоні з Афганістаном були приведені в повну бойову готовність у зв'язку з взяттям штурмом м. Кундуз бойовиками-талібами. Більш того, вихідці з центральноазійських республік беруть активну участь в бойових діях в Сирії і Іраку на боці «Ісламської держави». На сьогоднішній день, продовжує посилюватися ситуація пов'язана з активізацією терористичних і екстремістських формувань у зв'язку з поверненням бойовиків в свої рідні країни. Мова йде про бойовиків з Таджикистану, Киргизстану, Казахстану та Узбекистану, які воюють зараз в Сирії та Іраку. Прогнози подальшого розвитку ситуації дають підставу вважати про ймовірність повернення громадян зазначених країн з Сирії та Іраку назад з метою підготовки і здійснення терористичних та інших акцій, спрямованих на дестабілізацію обстановки в країнах. Проникнення бойовиків в Киргизстан і Таджикистан для створення підпільних терористичних угруповань, що мають у своєму складі терористів з досвідом ведення бойових дій як у гірській місцевості, так і в міських умовах, здатних протистояти силовим структурам, формують

серйозну загрозу безпеці Центральноазійського регіону. Істотний вплив на обстановку робить діяльність підпільних екстремістських і терористичних осередків і груп у зазначених країнах, а також можливість дестабілізації суспільно-політичної ситуації в Киргизстані і Таджикистані, що природно відіб'ється на безпеці всього Центральноазійського регіону.

Безумовно, проблема контрабанди та торгівлі наркотиками, і це є другою загрозою, продовжує залишатися одним з найважливіших питань, що стоять на порядку денному не тільки перед центральноазійськими країнами і їхніми сусідами, а й усім світовим співтовариством. З часу розпаду СРСР наркобізнес чинить серйозний вплив на соціально-економічний розвиток центральноазійського регіону. Ця обставина пов'язана, в першу чергу, з географічною близькістю Центральної Азії до найбільшого центру виробництва і розповсюдження наркотичних речовин – Афганістану. Складне економічне становище населення більшості центральноазійських країн разом з очевидною фінансовою привабливістю контрабанди та торгівлі наркотиками обумовлює участь в наркогалузі все більшої кількості жителів регіону. Як результат – наркобізнес вийшов за рамки території Афганістану і Центральної Азії і процвітає вже в світовому масштабі. Дедалі більшого поширення наркоманія отримує і в Центральній Азії, де раніше це явище майже не спостерігалось. Крім того, від наркотрафіку страждає економіка центральноазійських держав. Тіньовий розподіл доходів є серйозною перешкодою для створення і функціонування конкурентоспроможної економічної системи [5].

В кінцевому підсумку, наркобізнес зацікавлений в підтримці політичної і соціальної нестабільності в регіоні, а отже, є реальною загрозою безпеці в широкому розумінні цього слова.

Третя група загроз пов'язана з міждержавними протиріччями. Це – прикордонні питання, пов'язані з делімітацією кордону, використанням ресурсів транскордонних річок, міжетнічні проблеми тощо. Територіальні суперечки між державами Центральноазійського регіону і незгоди без стримуючої опіки з боку провідних держав, що мають тут свої стратегічні інтереси, можуть не тільки істотно зіпсувати зв'язки між самими державами регіону, але і створити невідгдані ні для Росії, ні для США, ні для Китаю вогнища перманентної напруженості. У потенціалі, найгостріші проблеми можуть виникнути з територіальних питань у Казахстані, який є поки самим стабільним і передбачуваним у своїй зовнішній політиці державою регіону. Президент Казахстану Н. Назарбаєв зумів після розпаду СРСР зберегти його територію в межах колишньої радянської республіки, але практично всі північні її райони як і раніше заселені етнічними росіянами, та в разі політичної нестабільності в Казахстані чи зміни влади, райони ці цілком можуть згадати про своє російське минуле. Також є територіальні суперечності між Казахстаном та Узбекистаном, Узбекистаном та Кіргізією, Кіргізією та Таджикистаном.

Четверта група загроз пов'язана з дефіцитом прісної води для країн Центральної Азії і пов'язані з цим питання спільного використання транскордонних водних ресурсів. Важливість цієї проблеми для країн регіону підтверджується її включенням у систему заходів забезпечення національної безпеки, так як це впливає на весь процес державного будівництва та від ефективності її вирішення залежить можливість розвитку центральноазійських держав. Крім того, в умовах браку води, той, хто має достатніми її запаси, здатний реально впливати на ситуацію в регіоні.

Після розпаду Радянського Союзу кожна з незалежних республік стала керуватися суто особистими інтересами. В результаті виникли конфлікти на водній основі, що загрожують перерости в довгу боротьбу за контроль над водними ресурсами. Біля витоків цього процесу став Узбекистан, який в 1993 р. за борги залишив без газу

Киргизію. У відповідь Бішкек розпорядився перевести режим роботи Токтогульського водосховища з іригаційного на енергетичне. Відповідно до цього розпорядження почалося скидання води, раніше резервованої на літо. Результатом стали повені на півдні Казахстану в кінці лютого – початку березня, а в літній час – гостра нестача поливної води. Внаслідок цього розбалансування водних потоків змусило Узбекистан аварійно скидати воду в Арнасайську западину, де її рівень за ці роки піднявся майже на 8 метрів. В даний час там виникло 300-кілометрове море засоленої, непридатною ні для пиття, ні для зрошення води, що отримало назву Айдаркуль [2].

П'ята група загроз пов'язана з геополітикою. Варто відзначити, що Центральноазійський регіон, володіючи геополітичним, гео економічним і геостратегічним значеннями змушує фокусувати на себе увагу глобальних і регіональних держав, у тому числі міжнародних фінансово-економічних структур. Займаючи середнє положення між Європою і Азією, він був природним «мостом» між ними. Центральна Азія розташована на шляху важливих комунікацій по лініях Південь-Північ, Схід-Захід у таких великих ринків, як китайський, російський, тихоокеанський. Наявність в Центральноазійському регіоні солідних запасів нафти і газу, розташування транзитних і комунікаційних шляхів, стратегічне і гео економічне значення Каспійського моря, контроль процесів видобутку ресурсів і енерготрас, здатність впливу на внутрішні кризи, а також наявність спільних культурних, історичних та економічних інтересів між центральноазіатськими і сусідніми з ними країнами в сучасних умовах послужили головним чинником у посиленні конкуренції регіональних та трансрегіональних сил, що претендують на ключову роль в Центральній Азії після розпаду СРСР. Цим пояснюється важливе геополітичне значення даного регіону в сучасному світі. Все це призводить до того, що ЦА стає об'єктом зіткнення і перетину геополітичних інтересів, як трьох світових держав – Росії, США і Китаю – так і регіональних гравців.

Питання безпеки є основними для таких організацій, що діють на пострадянському просторі, як СНД, ОДКБ і ШОС. Ці об'єднання є механізмом координації і співробітництва у виконанні спільно прийнятих рішень, і, не дивлячись на те, що формально організації переслідують різні цілі, на ділі їх функції часто збігаються. Звертає на себе увагу і той факт, що органи управління організацій також схожі. Звісно ж, що поділ «зон відповідальності» між ОДКБ, СНД і ШОС сприяє більш ефективному рішенню проблем безпеки в Центральній Азії.

Питання забезпечення регіональної та національної безпеки держав Центральної Азії, є пріоритетним для ШОС. Говорячи про конкретні проекти в області безпеки, розроблених в рамках організації, варто виділити, спеціалізований орган ШОС по боротьбі з тероризмом в Центральноазіатському регіоні - Регіональна антитерористична структура (РАТС) є постійно діючим органом ШОС зі штаб-квартирою в Ташкенті. Внесок РАТС в боротьбу проти «трьох сил зла» - тероризму, сепаратизму і екстремізму - складно переоцінити, адже він координує зусилля всіх держав-членів ШОС в цій області, розробляє пропозиції щодо протидії терору, займається аналізом інформації, формує банк даних про осіб та організаціях, які надають підтримку бандитам, сприяє в підготовці і проведенні оперативних-розшукових заходів по боротьбі з названими явищами. РАТС також проводить моніторинг і контроль за всесвітньою мережею Інтернет. У 2013 році була створена спільна група експертів по боротьбі з кібертероризмом, яка посилила нагляд за представниками «трьох сил зла», які повернулися з гарячих точок [7, с. 140].

На відміну від ШОС, що з'єднує і економічні, і військово-політичні функції, ОДКБ є своєрідним інститутом безпеки, в зону відповідальності якого входять як традиційні, так і нові загрози і виклики в Центральній Азії. Діяльність ОДКБ спрямована на

забезпечення колективної безпеки і захист територіальної цілісності держав-членів, надання військової допомоги в разі агресії проти будь-кого з членів, а також на боротьбу з тероризмом, розповсюдженням зброї масового знищення та транскордонною злочинністю. Військово-політичний аспект регіональної безпеки є в діяльності ОДКБ визначальним: посилюються силові компоненти боротьби з тероризмом і екстремізмом в ЦА. Відповідно до цього формуються колективні сили швидкого реагування Центральноазійського регіону (КСБР; вже створені), колективні сили оперативного реагування (КСОР; вже створені); єдина система ППО (планується) [6, с.15].

В останні роки ОДКБ активно розвиває програму з формування системи інформаційної безпеки держав-членів для боротьби з такими загрозами, як поширення інформації, забороненої національними законодавствами (ідеї тероризму, екстремізму, заклики до насильницького повалення конституційного ладу, наклеп). Проводиться операція «Проксі» (протидія криміналу у сфері інформації). Крім вирішення прикордонних проблем і запобігання зовнішньополітичної загрози, ОДКБ вирішує такі найважливіші проблеми, як боротьба з наркотрафіком, для чого щорічно проводить спецоперацію «Канал».

На сьогоднішній день, міжнародна ситуація в Центральній Азії не однозначна. Перед регіоном стоїть низька невіршених проблем і потенційних загроз (наркотрафік, сепаратизм, проблема водного забезпечення, енергетична складова тощо). Завдання міжнародних структур, що діють в ЦАР – забезпечити мир і стабільність, стимулювати розвиток багатостороннього економічного співробітництва. У цьому відношенні перспективи подальшої діяльності ШОС, ОДКБ і СНД є достатньо широкі. Країни-учасниці мають ряд переваг для компромісів: географічна близькість, великий досвід дружніх контактів, наявність спільного завдання соціально-економічного розвитку та забезпечення безпеки в регіоні.

Таким чином, можна зробити висновок, що в Центральній Азії роль таких механізмів забезпечення регіональної безпеки посилюватиметься за умови своєчасної адаптації структур даних організацій до викликів, які формуються під впливом геополітичної ситуації в ЦАР. З потенціалом держав-членів, партнерів по діалогу, Шанхайська організація співробітництва та ОДКБ, які мають першорядне значення в регіоні, мають на сьогодні усі суттєві передумови для трансформації їх в потужні політичні, економічні та військові утворення в Центральноазійському регіоні, вплив яких поширюватиметься і в вирішенні глобальних проблем усього світу.

Список використаної літератури

1. Архитектоника безопасности в Центральной Азии [Электронный ресурс] // Время Востока. – Режим доступа : <http://www.easttime.ru/blog/arkhitektonika-bezopasnosti-v-tsentralnoi-azii-problemy-i-perspektivy> ; Arkhitektonika bezopasnosti v Tsentralnoy Azii [Elektronnyy resurs] // Vremya Vostoka. – Rezhim dostupa : <http://www.easttime.ru/blog/arkhitektonika-bezopasnosti-v-tsentralnoi-azii-problemy-i-perspektivy>
2. Асамудинов Б. Водные проблемы и региональная стабильность Центральной Азии [Электронный ресурс] / Б. Асамудинов. – Режим доступа : <http://easttime.ru/analytics/tsentralnaya-aziya/vodnye-problemy-i-regionalnaya-stabilnost-tsentralnoi-azii/4114> ; Asamudinov B. Vodnye problemy i regionalnaya stabilnost Tsentralnoy Azii [Elektronnyy resurs] / B. Asamudinov. – Rezhim dostupa : <http://easttime.ru/analytics/tsentralnaya-aziya/vodnye-problemy-i-regionalnaya-stabilnost-tsentralnoi-azii/4114>
3. Бобокулов И. Современный тенденции развития региональных механизмов безопасности в Центральной Азии / И. Бобокулов // Центральная Азия и Кавказ. – 2009. – №6. – С. 7–21 ; Bobokulov I. Sovremennyy tendentsii razvitiya regionalnykh mekhanizmov

bezopasnosti v Tsentralnoy Azii / I. Bobokulov // Tsentralnaya Aziya i Kavkaz. – 2009. – №6. – S. 7–21

4. Искандаров А. ШОС и НАТО в системе региональной безопасности Центральной Азии [Электронный ресурс] / А. Искандаров. – Режим доступа : http://dialogs.org.ua/issue_full.php?m_id=9569 ; Iskandarov A. ShOS i NATO v sisteme regionalnoy bezopasnosti Tsentralnoy Azii [Elektronnyy resurs] / A. Iskandarov. – Rezhim dostupa : http://dialogs.org.ua/issue_full.php?m_id=9569

5. Суинова А.С. Проблемы безопасности в Центральной Азии и стратегии их решения [Электронный ресурс] / А. С. Суинова. – Режим доступа : <http://articlekz.com/article/5732> ; Suinova A.S. Problemy bezopasnosti v Tsentralnoy Azii i strategii ikh resheniya [Elektronnyy resurs] / A. S. Suinova. – Rezhim dostupa : <http://articlekz.com/article/5732>

6. Фридман Л. А. Страны ЦА перед лицом глобальных вызовов в начале XXI века / Л. А. Фридман // Вестник Московского Университета. Серия 13. Востоковедение. – 2002. – №1. – С. 3–39 ; Fridman L. A. Strany TsA pered litsom globalnykh vyzovov v nachale XXI veka / L. A. Fridman // Vestnik Moskovskogo Universiteta. Seriya 13. Vostokovedenie. – 2002. – №1. – S. 3–39

7. Шаклеин В. В. ШОС: проблемы обеспечения безопасности и противодействия терроризму в Центрально-Азиатском регионе / В. В. Шаклеин // Актуальные проблемы права: материалы междунар. науч. конф. (г. Москва, ноябрь 2011 г.). — Москва : Ваш полиграфический партнер, 2011. — С. 137-140 ; Shaklein V. V. ShOS: problemy obespecheniya bezopasnosti i protivodeystviya terrorizmu v Tsentralno-Aziatskom regione / V. V. Shaklein // Aktualnye problemy prava: materialy mezhdunar. nauch. konf. (g. Moskva, noyabr 2011 g.). — Moskva : Vash poligraficheskiy partner, 2011. — S. 137-140

Стаття надійшла до редакції 09.10.2016 р.

Y. Ryabinin, I. Kulchikovskiy

THE KEY THREATS TO THE CENTRAL ASIA REGIONAL SECURITY

The article analyzes the new threats and challenges of the XXI century (regional and local conflicts, international terrorism, drug trafficking, separatism, territorial disputes, water disputes and others.) in the Central Asian region, requiring an effective strategy for regional security of the Central Asian states.

Security regionalization is one of the most striking features of international relations in a world where the formerly clear boundaries of national security are rapidly disappearing. The region is developing into an important factor of universal peace and stability. This, in turn, is largely changing our traditional ideas about the means and methods of national security as a sine qua non of sovereign states stability. Security regionalization is itself a direct outcome of such visible trends in the contemporary world as much more frequent cases of «humanitarian interference» in the internal affairs of states; diminished pertinence of traditional armed conflicts against the background of much more frequent armed conflicts inside states; much higher significance of peacekeeping efforts and the «human security» factor, etc.

These trends pushed the idea of regionalism to the forefront, demonstrated to all that the so-called sovereign answer to contemporary challenges is ineffective, and put a «collective (regional) response» to such challenges on the agenda. It is commonly believed that in the 21st century no state can rely on its own forces alone, which means that «collective strategies, collective structures, and an awareness of collective responsibility have become absolutely indispensable». In this context, the regional mechanisms and institutions of states are treated as effective international legal instruments of peace and security.

Considered the main security mechanisms in Central Asia within the framework of institutions such as the CSTO, SCO and CIS. Underlines the necessity of the organized,

confidential and well-knit activity of the members of CSTO, SCO and CIS to solve effectively the challenges and threats which the region face.

Key words: regional security, security, Central Asia, threat, problem, CSTO, SCO, CIS.

УДК 327(549.1:(73+510))

І.В. Тихоненко

«ПАКИСТАНСЬКИЙ» ЧИННИК У ВІДНОСИНАХ США-КНР НА ПОЧАТКУ XXI СТ.

Розглядаються відносини між США та КНР, об'єктом яких стає регіональний рівень міжнародної системи. Пакистан, як один із полюсів сили у Південній Азії, входить одночасно до зовнішньополітичних інтересів як Вашингтону, так і Пекіну. Таким чином, Ісламабад та його регіональна політика стають проявом конкуренції між США та КНР. Автор дійшов висновку про вплив відносин у форматі США – Пакистан – КНР на Південноазійську систему регіональної безпеки на початку XXI ст.

Ключові слова: Пакистан, США, КНР, Південна Азія, великі держави, безпековий чинник.

На систему міжнародних відносин вагомий вплив мають відносини між США та КНР. Американсько-китайським відносинам притаманна конкуренція, що втілюється і на регіональному рівні міжнародної системи. Об'єктом такого впливу стає Південна Азія, де зовнішньополітичні інтереси обох великих держав мають точку зіткнення у двосторонніх контактах з регіональним полюсом сили – Ісламською Республікою Пакистан. У свою чергу, це приводить до змін у системі регіональної безпеки, в якій «пакистанський» фактор виступає важливою складовою зовнішньополітичних курсів Вашингтону та Пекіну.

Чимало науковців та публіцистів, які досліджують американсько-китайські відносини, наголошують на їх конкурентному характері, що знайшло теоретичне обґрунтування у працях Б. Міллера [9] та Т. В. Паула [11]. Відносини США-КНР у форматі конкуренції на глобальному та регіональному рівні та засади зовнішньої політики держав розглядаються в працях українських дослідників А. М. Кобзаренка [1] та М. В. Фесенка [3]. Розвиток взаємовідносин США-КНР у регіоні Південної Азії крізь призму співробітництва обох великих держав із Пакистаном є предметом дослідження російського науковця С. В. Уянаєва [2], представників науково-дослідницьких центрів Європи та США (С. Акхтар [4], Л. Рудольф, С. Рудольф [13]), а також індійських, пакистанських і китайських науковців (С. Гуїхонг [7], С. А. Кхан [8], С. Д. Муні [5]). Вагоме значення для аналізу запропонованої теми мали офіційні виступи экс-президента Пакистану П. Мушаррафа [12], очільника КНР Сі Цзиньпіня [6] та «Стратегія національної безпеки США» від 2002 р. [10].

Мету статті автор вбачає у визначенні алгоритму взаємодії великих держав, зокрема, у системі регіональної безпеки, характеристиці «пакистанського» фактору у зовнішньополітичних курсах США та КНР, з'ясування впливу відносин у трикутнику США – Пакистан – КНР на Південноазійську систему регіональної безпеки.

Феномен регіоналізму, зокрема, у сфері безпеки, втілюється у виникненні та функціонуванні регіонального комплексу безпеки (РКБ). Не останню роль в утворенні безпекового комплексу відіграє взаємодія держав регіону з великими державами -